

AFRIKA

ES ir Afrikos santykiai reglamentuojami [Kotonu susitarimu](#) ir [bendra Afrikos ir ES strategija](#), – abu šie dokumentai apima politinius, ekonominius ir vystymosi aspektus. ES aktyviai siekia skatinti taiką ir saugumą Afrikoje ir su Afrikos Sąjunga (AS) vysto įvairius politinius dialogus, įskaitant dialogą demokratijos ir žmogaus teisių klausimais. Migracija tapo vienu pagrindinių Afrikos ir ES santykių aspektu. Europos plėtros fondas tebėra pagrindinė ES vystomojo bendradarbiavimo su Afrika priemonė.

TEISINIS PAGRINDAS

- [Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo](#) (SESV) 217 straipsnis;
- Partnerystės susitarimas tarp Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių grupės ir Europos bendrijos bei jos valstybių narių (Kotonu susitarimas);
- Pietų Afrikos Respublikos ir Europos bendrijos bei jos valstybių narių [prekybos, plėtros ir bendradarbiavimo susitarimas](#) (PPBS).

KOTONU SUSITARIMAS

ES ir Užsachario Afrikos santykiai šiuo metu reglamentuojami pagal Kotonu susitarimą, kuriuo nustatytas ES ir 78 AKR valstybių grupės santykių pagrindas. Pietų Sudanas nėra pasirašęs šio susitarimo.

ES ir AKR santykių pradžia – I–IV Lomės konvencijos (1975–2000 m.), kuriose nustatytos vystomojo bendradarbiavimo ir prekybos nuostatos, pagal kurias 99,5 proc. AKR valstybėse pagamintų produktų leista laisvai patekti į Europos rinką. Lomės konvencijas pakeitė 2000 m. birželio 23 d. pasirašytas ir 20 metų galiojantis Kotonu susitarimas. Kotonu susitarimo tikslas – panaikinti skurdą labiau visapusiškai integruojant AKR valstybes į pasaulio ekonomiką. Kotonu susitarime vartojamas terminas „partnerystė“ pabrėžiant abipusį įsipareigojimą ir atsakomybę ir akcentuojama politinio dialogo, žmogaus teisių, demokratijos ir gero valdymo svarba. Susitarimą įgyvendina bendros AKR ir ES institucijos, įskaitant Ministrų tarybą, Ambasadorių komitetą ir Jungtinę parlamentinę asamblėją. Kotonu susitarimas persvarstytas du kartus – atitinkamai 2005 ir 2010 metais. 2013 m. birželio mėn. Europos Parlamentas pritarė 2010 m. persvarstyto susitarimo ratifikavimui, tačiau išreiškė rimtų abejonių „dėl Susitarimo dalių, kuriose nepareiškiami Europos Parlamento pozicija ir neatspindimos Sąjungos vertybės“. Visų pirma, Parlamentas nesutiko su tuo, kad nebuvo įtraukta aiški nuostata dėl „nediskriminavimo dėl seksualinės orientacijos“.

Kadangi Kotonu susitarimas baigs galioti 2020 m., vyksta diskusijos dėl sistemos nustojus galioti Kotonu susitarimui. 2015 m. Europos Komisija pradėjo svarstymų procesą, kuris apėmė plataus masto viešąsias konsultacijas ir vertinimo procesą. Po šio svarstymo 2016 m. lapkričio mėn. paskelbtas bendras komunikatas, kuriame išdėstytos įvairios ateities politikos galimybės. 2016 m. spalio mėn. Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių (AKR) ir ES santykių po 2020 m. Po Komisijos komunikato 2017 m. gruodžio mėn. paskelbtas pasiūlymas dėl derybinių nurodymų. Šis dokumentas buvo aptartas Parlamente per pirmąjį 2018 m. pusmetį, o 2018 m. birželio 14 d. buvo priimta [rezoliucija](#), kurioje pareikšta Parlamento pozicija. Procesas baigėsi, kai 2018 m. birželio mėn. ES suteikė derybų įgaliojimus; AKR valstybės savo įgaliojimus suteikė gegužės mėn. Dialogas prasidėjo 2018 m. spalio mėn. ir baigti keturi derybų raundai.

BENDRA AFRIKOS IR ES STRATEGIJA (JAES)

Visa apimanti ES politika visų 54 Afrikos valstybių atžvilgiu – tai bendra Afrikos ir ES strategija (JAES). Europos ir Afrikos šalių vadovai JAES priėmė 2007 m. gruodžio mėn. Lisabonoje vykusiame antrajame ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikime. Šios strategijos paskirtis buvo perkelti Afrikos ir ES santykius į naują strateginį lygmenį, kuriame būtų sustiprinta politinė partnerystė ir būtų tvirčiau bendradarbiaujama visais lygmenimis. Šios strategijos tikslai:

- siekti pažangos platesnėje nei vystomojo bendradarbiavimo plotmėje užtikrinant, kad Afrikos ir ES santykiai apimtų bendrai rūpimus politinius klausimus;
- siekti pažangos platesnėje nei vien tik Afrikos plotmėje, t. y. veiksmingai spręsti pasaulinio masto, pvz., migracijos, klimato kaitos, taikos ir saugumo, uždavinius;
- remti Afrikos siekius transregioninio ir žemyninio masto atsakomųjų veiksmų srityje, kad būtų sprendžiami šie svarbūs uždaviniai;
- kurti į žmones orientuotą partnerystę užtikrinant aktyvesnę Afrikos ir Europos Sąjungos piliečių dalyvavimą.

Siekiant šių tikslų iš pradžių JAES nustatytos aštuonios teminės bendradarbiavimo partnerystės. 2014 m. balandžio mėn. Briuselyje vykusiame ketvirtajame ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikime valstybių ir vyriausybių vadovai priėmė politinę deklaraciją ir buvo patvirtintos į rezultatus orientuotos 2014–2017 m. veiksmų gairės. Aukščiausiojo lygio susitikime buvo nuspręsta pakeisti pirmines aštuonias temines partnerystes į penkias prioritetines sritis: i) taikos ir saugumo; ii) demokratijos, gero valdymo ir žmogaus teisių; iii) žmogaus socialinės raidos; iv) tvaraus ir integracinio vystymosi ir augimo bei žemyninės integracijos ir v) pasaulinių ir naujai kylančių problemų. Šioje naujoje bendradarbiavimo programoje mokslas, technologijos ir inovacijos, atsižvelgus į jų indėlį siekiant visų kitų socialinio ir ekonominio vystymosi tikslų, pripažintos kompleksiniu klausimu. Buvo patvirtinta atskira deklaracija dėl migracijos ir judumo kartu parengiant veiksmų planą, kurio tikslas – kova su neteisėta migracija ir prekyba žmonėmis, stipresnė tarptautinė apsauga, geriau organizuota teisėta migracija ir stipresnė migracijos ir vystymosi sąsaja.

2015 m. lapkričio mėn. Maltoje vyko dar vienas ES ir Afrikos šalių [Valetos aukščiausiojo lygio susitikimas](#), kuriame daugiausia dėmesio skirta migracijai. Jame priimtas Valetos veiksmų planas ir įsteigtas [ES skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondas](#), kurio tikslas – šalinti pagrindines neteisėtos migracijos ir asmenų perkėlimo Afrikoje priežastis, o biudžeto apimtis – 1,8 mlrd. eurų. Laikydamosi naujosios Visuotinės ES strategijos, 2016 m. birželio mėn. Europos Komisija pasiūlė naują partnerystės su trečiosiomis valstybėmis migracijos srityje sistemą. Kalbant apie ilgalaikį finansavimą, 2016 m. rugsėjo mėn. Komisija paskelbė [Europos išorės investicijų planą](#), į kurį, be kita ko, įtraukta nauja novatoriška finansavimo priemonė – [Europos darnaus vystymosi fondas](#) (EDVF).

2017 m. lapkričio mėn. Dramblio Kaulo Krante įvyko penktasis [ES ir Afrikos Sąjungos](#) (AS) aukščiausiojo lygio susitikimas, kuriame daugiausia dėmesio skirta temai „Investicijos į jaunimą“. Tai labai svarbus aspektas abiem partnerėms, nes 60 proc. Afrikos gyventojų amžius nesiekia 25 metų. Rengdamasi šiam įvykiui, 2017 m. gegužės mėn. Europos Komisija ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė ir Komisijos pirmininko pavaduotoja priėmė bendrą komunikatą dėl [naujo postūmio Afrikos ir ES partnerystės srityje](#). Be to, Europos Parlamentas surengė savo palaikomai naujai partnerystės vizijai prieš aukščiausiojo lygio susitikimą propaguoti skirtą aukšto lygio konferenciją, kurioje dalyvavo ES ir Afrikos politiniai lyderiai ir politikos formuotojai, aptarę taikos ir saugumo, ekonomikos augimo, migracijos ir jaunimo klausimus. Aukščiausiojo lygio susitikime ES ir Afrikos vadovai priėmė [bendrą deklaraciją dėl bendrų ES ir Afrikos partnerystės prioritetų](#) keturiuose srityse: i) jaunimo ekonominių galimybių; ii) taikos ir saugumo; iii) judumo ir migracijos ir iv) bendradarbiavimo ir valdymo. Jie taip pat pasmerkė nežmonišką elgesį su migrantais bei pabėgėliais Libijoje ir šiuo klausimu priėmė [bendrą pareiškimą](#).

VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS

ES tebėra didžiausia paramos Afrikai teikėja. Vystomasis bendradarbiavimas vykdomas naudojant skirtingas finansines priemones. Svarbiausia iš jų – Europos plėtros fondas (EPF), kuris yra grindžiamas Kotonu susitarimu ir kuris nėra bendrojo ES biudžeto dalis (plėtros klausimu žr. atskirą faktų suvestinę [5.3.1](#)). Ši finansinė struktūra gali keistis atsižvelgiant į derybas dėl naujos 2021–2028 m. ES daugiametės finansinės programos (šiuo klausimu žr. atskirą faktų suvestinę [1.4.3](#)), kurios prasidėjo 2018 m. ir turėtų būti baigtos 2019 m. pabaigoje arba 2020 m. pradžioje. Vienuoliktojo EPF biudžetas – 29,1 mlrd. EUR: 24,3 mlrd. EUR skirta nacionalinėms ir regioninėms bendradarbiavimo programoms, 3,6 mlrd. EUR – AKR šalių tarpusavio bendradarbiavimui ir 1,1 mlrd. EUR – Europos investicijų banko valdomai AKR investicinei priemonei.

EPF apima visas Kotonu susitarimą pasirašiusias Afrikos šalis, išskyrus Pietų Afriką, kuri lėšas bendradarbiavimui gauna pagal ES vystomojo bendradarbiavimo priemonę (VPB), sudarančią bendrojo ES biudžeto dalį. Be to, pagal naują VBP 2014–2020 m. laikotarpiui 845 mln. EUR skiriama Panafrikos programai (PANAF), kuri buvo sukurta JAES ir žemyninei bei tarpžemyninei veiklai finansuoti.

Kitos su Afrika susijusios finansinės priemonės: Europos kaimynystės priemonė Šiaurės Afrikai, VBP teminės programos (Visuotinės viešosios gėrybės ir uždaviniai bei Pilietinė visuomenė ir vietos valdžios institucijos) ir Europos demokratijos ir žmogaus teisių rėmimo priemonė (EDŽTRP).

Keletas Afrikos šalių, esančių Šiaurės Afrikoje, Afrikos Kyšulio, Sahelio ir Čado ežero regionuose, taip pat gali naudotis neseniai įsteigtu ES skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondu. Nuo šio fondo steigimo bendra finansavimo suma, numatyta trims regioninėms programoms, buvo padidinta iki beveik 3,6 mlrd. EUR.

PREKYBOS SANTYKIAI

Pagrindinės ES ir Afrikos regionų tarpusavio prekybą skatinančios priemonės yra Pasaulio prekybos organizacijos principus atitinkantys prekybos susitarimai, vadinami ekonominės partnerystės susitarimais (EPS). Vis dėlto derybos dėl šių susitarimų, kurios pradėtos 2002 m., buvo sudėtingos ir negalėjo būti užbaigtos 2008 m., kaip buvo numatyta. Todėl ES priėmė patekimo į rinką reglamentą, kad iki 2014 m. būtų užtikrinta laikina patekimo į rinką tvarka, tačiau vėliau ji pratęsta (žr. atskirą faktų suvestinę apie besivystančioms šalims taikomus prekybos režimus).

Toliau nurodoma dabartinė padėtis, susijusi su EPS.

- Vakarų Afrika. ES ir 16 Vakarų Afrikos šalių techninio lygmens derybos baigtos 2014 m. vasario mėn. Tekstas parafuotas 2014 m. birželio 30 d., o liepos 10 d. Vakarų Afrikos valstybių ekonominės bendrijos (ECOWAS) valstybių vadovai pritarė šio EPS pasirašymui. Šiuo metu vyksta pasirašymo procesas. Tačiau Nigerija atsisako pasirašyti šį susitarimą.
- Centrinė Afrika. Vienintelis Kamerūnas 2009 m. sausio mėn. pasirašė laikinąjį Centrinės Afrikos EPS. Europos Parlamentas pritarė šiam susitarimui 2013 m. birželio mėn., o 2014 m. liepos mėn. Kamerūno parlamentas pritarė jo ratifikavimui. Susitarimas preliminariai taikomas Kamerūne nuo 2014 m. rugpjūčio mėn.
- Rytų ir Pietų Afrika. 2009 m. keturios regiono šalys – Mauricijus, Seišeliai, Zimbabvė ir Madagaskaras – pasirašė laikinąjį EPS. Jis preliminariai taikomas nuo 2012 m. gegužės mėn. ir Parlamentas 2013 m. sausio mėn. pritarė jo ratifikavimui. Vis dar vyksta derybos dėl išsamaus regioninio EPS.
- Rytų Afrikos bendrija (EAC). 2014 m. spalio 16 d. ES ir Burundis, Ruanda, Tanzanija, Kenija bei Uganda sudarė išsamų regioninį EPS. Vis dėlto tik Kenija ir Ruanda pasirašė susitarimą (2016 m. rugsėjo mėn.).
- Pietų Afrikos vystymosi bendrija (SADC). 2014 m. liepos 15 d. Botsvana, Lesotas, Pietų Afrika, Svazilandas ir Mozambikas bei ES sėkmingai užbaigė derybas dėl EPS. 1999 m. ES ir Pietų Afrikos prekybos, plėtros ir bendradarbiavimo susitarimo nuostatas dėl prekybos pakeis atitinkamos regioninio EPS nuostatos. ES ir SADC šalys 2016 m. birželio mėn. Botsvanoje pasirašė EPS ir 2016 m. spalio mėn. jis pradėtas preliminariai taikyti visoms šalims, išskyrus Mozambiką. Šioje šalyje jis pradėtas laikinai taikyti 2018 m. vasario mėn.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamente veikia nuolatinės tarpparlamentinės delegacijos ryšiams su Afrikos šalimis ir institucijomis. Pagrindinis organas, kuriame Parlamentas bendradarbiauja tokiems klausimais, yra [AKR ir ES jungtinė parlamentinė asamblėja](#), kuriai tenka itin svarbus vaidmuo stiprinant ES ir jos AKR partnerių santykius ir kuri renkasi du kartus per metus. Paskutinis posėdis įvyko 2019 m. kovo mėn. Bukarešte (Rumunija), o kitas posėdis vyks 2019 m. gruodžio mėn. Kigalyje (Ruanda).

Parlamentas taip pat išplėtojo tam tikro pobūdžio parlamentinį bendradarbiavimą su Afrikos Sąjunga, 2009 m. įsteigdamas [Parlamento Delegaciją ryšiams su Panafrikos Parlamentu](#) (PAP). Parlamentas ir PAP užtikrina demokratinę JAES įgyvendinimo priežiūrą. Paskutinį kartą tarpparlamentinis susitikimas buvo surengtas 2018 m. gegužės 16–18 d. Midrande (Pietų Afrika). Taip pat palaikomi glaudūs dvišaliai parlamentiniai santykiai su [Pietų Afrika](#), kuriuos sustiprino [ES ir Pietų Afrikos strateginė partnerystė](#) (2007 m.) – vienintelė dvišalė strateginė ES partnerystė su Afrikos šalimi. Paskutinis tarpparlamentinis susitikimas įvyko 2018 m. spalio–lapkričio mėn. Keiptaune (Pietų Afrika). Be to, Vystymosi komitetas 2017 m. lapkričio 16 d. priėmė [rezoliuciją dėl ES ir Afrikos strategijos](#), siekiant pasirengti artėjančiam 2017 m. lapkričio mėn. ES ir Afrikos aukščiausio lygio susitikimui.

Gonzalo Urbina Treviño
11/2019

